A complex network diagram with numerous nodes of varying sizes and colors (orange, yellow, white) connected by thin lines, set against a solid orange background.

Recull i classificació de polítiques i transformacions territorials a partir de la base de dades de l'*Anuari territorial de Catalunya* (2003-2015)

Joan López Redondo
Irene Navarro Solé
Josep Báguena Latorre

Institut
d'Estudis
Catalans

**Recull i classificació
de polítiques
i transformacions
territorials a partir
de la base de dades de
l'Anuari territorial
de Catalunya (2003-2015)**

JOAN LÓPEZ REDONDO
IRENE NAVARRO SOLÉ
JOSEP BÀGUENA LATORRE

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

López Redondo, Joan, autor

Recull i classificació de polítiques i transformacions territorials a partir de la base de dades de l'Anuari territorial de Catalunya (2003-2015). — Primera edició

ISBN 9788499653938

I. Navarro Solé, Irene, autor II. Báguena Latorre, Josep, autor III. Societat Catalana d'Ordenació del Territori IV. Títol

1. Ordenació del territori — Catalunya — Història — S. XXI

711(460.23)“2003/2015”

332.3(460.23)“2003/2015”

Treball de recerca acollit a la «Convocatòria d'ajuts per a programes de recerca i publicacions, amb càrrec al pressupost de la Secció de Filosofia i Ciències Socials de l'Institut d'Estudis Catalans per al 2016».

Elaborat amb el suport de la Diputació de Barcelona.

Ponent de l'IEC:

Oriol Nel·lo, membre de la Secció de Filosofia i Ciències Socials

Autors:

Joan López Redondo, geògraf, UAB

Irene Navarro Solé, ambientòloga, SCOT

Josep Báguena Latorre, geògraf, SCOT

Amb pròleg d'Oriol Nel·lo, professor del Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona i membre numerari de l'Institut d'Estudis Catalans, i textos de Moisès Jordi, redactor (2005-2015) i coordinador (2009-2015) de l'*Anuari territorial de Catalunya*, i Jaume Miranda, membre de l'Institut d'Estudis Catalans.

© Joan López Redondo, Irene Navarro Solé i Josep Báguena Latorre

© Societat Catalana d'Ordenació del Territori, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició

Primera edició: desembre del 2017

Text revisat lingüísticament per la Unitat de Correcció del Servei Editorial de l'IEC

Compost per la Unitat de Producció Editorial de l'IEC

Impressió a Ediciones Gráficas Rey, SL

ISBN: 978-84-9965-393-8

Dipòsit Legal: B 29850-2017

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

Sumari

PRESENTACIÓ			
No deixem de trepitjar el terreny, <i>tempus fugit</i>	5	2. ELS LLOCS	23
PRÒLEG		3. EVOLUCIÓ	27
La Societat Catalana d'Ordenació del Territori. Quaranta anys d'anàlisi, debats i propostes sobre les transformacions territorials, <i>per Oriol Nello</i>	7	4. INTERCONNEXIONS	31
INTRODUCCIÓ		5. MOBILITZACIÓ	35
El recull i la classificació de les entrades de l' <i>Anuari territorial</i>	15	SEGUIR TREPITJANT EL TERRITORI, <i>per Moisès Jordi</i>	39
1. LES TEMÀTIQUES	19	REFLEXIONS SOBRE L'ANUARI D'ANUARIS (AdA) 2003-2015, <i>per Jaume Miranda</i>	41
		ANNEX	
		La base de dades de l' <i>Anuari territorial</i>	43

Presentació

NO DEIXEM DE TREPITJAR EL TERRENY, *TEMPUS FUGIT*

Amb aquestes paraules manllevades de Moisès Jordi i del doctor Jaume Miranda volem posar de manifest la voluntat de la Societat Catalana d'Ordenació del Territori (SCOT) de seguir analitzant de prop els esdeveniments, les dinàmiques i els projectes que configuren la fesomia del nostre territori, el seu metabolisme i la seva identitat. Així ho ha fet l'*Anuari territorial de Catalunya* des de l'any 2003.

L'*Anuari territorial* enfonsa les seves arrels en l'acció duta a terme per la SCOT des de la seva creació. És així com ens ho descriu el professor Oriol Nel·lo en el pròleg que acompanya aquest treball. Abordar quaranta anys de dinàmiques territorials, del seu govern i de la seva observació en poques pàgines és una tasca prodigiosa de síntesi i de processament.

Aquesta *mise en scène* dona lloc al cos central d'aquest treball. Un treball que no pretén generar un discurs prevalent —o relat— sobre quines han estat les dinàmiques territorials a Catalunya dels darrers anys o sobre els instruments per a la seva gestió, sinó que busca ajudar el lector a disposar de dades que, sotmeses a les corresponents hipòtesis, especulacions, anàlisis i contrastos, li permetin construir els seus posicionaments a partir d'un marc d'evidències no autoimposades.

Síntesi i processament han estat, doncs, les principals consignes per elaborar el treball que teniu a les mans. Sintetitzar

més de dotze anys d'*Anuari territorial* només ha estat possible gràcies a una tasca continuada de classificació i etiquetatge de cada un dels temes desenvolupats en els gairebé 1.500 articles recollits entre 2003 i 2015. Processar aquestes dades per convertir-les en informació útil ha estat possible gràcies al seu tractament i expressió gràfica.

Dades i gràfics són els principals continguts d'aquesta publicació; la punta de l'iceberg d'una tasca àmplia i plural. Es tracta d'una tasca desenvolupada per un equip de redactors —més de seixanta!— al llarg d'uns anys en què el territori ha ocupat un lloc destacat en l'agenda i el debat públics. És, doncs, de justícia agrair a aquests redactors i a persones com Juli Esteban, Àlex Tarroja, Maria Herrero, Xavi Boneta, Mita Castanyer, Montserrat Mercadé, Néstor Cabañas, Moisès Jordi i Josep Maria Llop, la seva tasca al llarg d'aquests anys, una tasca que volem renovar i relançar des de l'actual junta de la SCOT.

S'ha volgut tancar aquesta petita publicació amb dues aportacions que tenen la missió de recordar a la SCOT quins són —i quins han de seguir essent— els seus principals objectius: comprendre i informar.

Gràcies a tothom per ajudar a fer-ho possible.

ELS AUTORS

LA SOCIETAT CATALANA D'ORDENACIÓ DEL TERRITORI. QUARANTA ANYS D'ANÀLISI, DEBATS I PROPOSTES SOBRE LES TRANSFORMACIONS TERRITORIALS

Oriol Nello

Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona. Membre numerari de l'Institut d'Estudis Catalans

1. Quatre dècades decisives per al territori de Catalunya

La creació de la Societat Catalana d'Ordenació del Territori (SCOT) va començar a gestar-se ara fa quaranta anys, a les acaballes del franquisme i als inicis de la transició política. Com és sabut, fou llavors, entre 1975 i 1977, quan va celebrar-se el Congrés de Cultura Catalana, aquella espècie d'estats generals del debat científic i ciutadà en els quals els sectors més significatius de la vida cultural van voler analitzar la situació del país i debatre les potencialitats de l'etapa que s'obria. Doncs bé, l'àmbit VIII del Congrés va treballar sobre la qüestió de l'«Ordenació del territori», tema sobre el qual va organitzar, al llarg d'aquell parell d'anys, una sèrie de sessions de debat memorables.

Al setembre de 1977, el consell coordinador d'aquest àmbit —en el qual, entre d'altres, figuraven juristes, economistes, arquitectes, geògrafs i sociòlegs— convocà la trobada de cloenda dels seus treballs a la ciutat de Tortosa. Allà es va aprovar un document de conclusions i es va plantejar una proposta per a la continuïtat de les tasques de l'àmbit a través de la constitució d'una societat científica, filial de l'Institut d'Estudis Catalans. La proposta —en l'elaboració de la qual, com ha rememorat recentment Ricard Pié, tingué un paper decisiu el geògraf Enric Lluch— va haver de superar encara dos anys de tràmits i algunes incomprendiments, però, finalment, al mes de novembre de 1979 es va celebrar l'assemblea constituent de la Societat, de la qual fou elegit president Manuel de Solà-Morales, amb Enric Lluch com a vicepresident.

En les quatre dècades transcorregudes des d'aquells moments confusos i esperançats, el territori català ha conegut

algunes de les transformacions més radicals de la seva història, transformacions que han alterat de manera decisiva l'estructura física dels assentaments, els usos del territori i els recursos per part de la ciutadania, així com les formes d'organització i gestió de l'espai. En aquest context, la Societat Catalana d'Ordenació del Territori no només ha fornint un marc per tal d'analitzar i debatre les transformacions en curs, sinó que ha estat, en bona part, un actor destacat a l'hora de tractar d'orientar-les.

2. Els usos i l'estructura del territori: integració espacial, dispersió de la urbanització i afebliment de les jerarquies

Recordem, en primer lloc, quins han estat els principals canvis pel que fa al sistema d'assentaments. A la trobada de Tortosa, Manuel de Solà-Morales va presentar els treballs elaborats pels seus alumnes i col·laboradors del Laboratori d'Urbanisme de Barcelona, en els quals, amb cal·ligrafia preciosista, s'analitzava la morfologia dels assentaments en diverses parts del territori de Catalunya. La recerca portava per títol «La identitat del territori català: les comarques». Sota aquesta advocació, els autors reivindicaven la comarca com a constructe social més que no pas com a fruit de determinismes naturals i econòmics, i hi veien la base per a una «esperança d'autogestió territorial», entesa «com a utopia democràtica». En aquell context, la denominació responia així mateix a la reivindicació d'una instància territorial, la comarca, que havia estat reclamada pel catalanisme històric, implantada com a unitat administrativa durant la Guerra Civil i suprimida pel

franquisme. Finalment, els debats del Congrés havien mostrat també fins a quin punt era estesa la noció que el territori català podia llegir-se encara —si més no pel que fa a l'estructura dels assentaments— a partir d'unes jerarquies espacials unívoques i d'uns àmbits relativament autocontinguts, de caràcter més o menys comarcal. Quatre dècades més tard, aquesta noció ha perdut bona part del seu fonament.

La integració funcional, la dispersió de la urbanització, la millora de les infraestructures, l'increment de la mobilitat i l'expansió dels serveis —en una paraula, allò que hem denominat el *procés de metropolitanització*— han transformat la fesomia i el funcionament del territori català. Les grans fractures internes —aquelles que en els anys setanta permetien parlar encara d'una Catalunya urbana «rica» i d'una Catalunya rural «pobra»— s'han diluït i han estat substituïdes per d'altres de gra més fi, entre les quals destaquen les que es donen entre els municipis i els barris d'una mateixa àrea urbana en funció de la renda dels que hi viuen. El substrat territorial històric, les jerarquies comarcals i el sistema tradicional d'assentaments han estat transformats per la integració de l'espai, que permet ara un accés relativament fàcil als serveis i als equipaments (escoles, hospitals, centres comercials...) des de qualsevol punt del territori, i ha obert noves possibilitats a la localització de l'activitat econòmica i la població. Així, les velles dependències unívoques de cada localitat respecte de la seva capçalera comarcal han estat reemplaçades per una mobilitat multidireccional que, per un costat, tendeix a integrar espais sempre més amplis i, per l'altre, dibuixa unes xarxes i unes geometries variables.

L'aplanament relatiu de les jerarquies territorials s'ha vist acompanyat, així mateix, per modificacions substantives dels teixits urbans. Els assentaments tradicionals —relativament densos i complexos pel que fa a les seves funcions— han evolucionat cap a formes d'ocupació del sòl més disperses i sovint més especialitzades, tant pel que fa als usos com pel que respecta als grups socials que hi tenen relació. D'això se n'ha derivat una accelerada urbanització de grans superfícies de sòl, sovint a través d'ocupacions de densitat relativament baixa. Les conseqüències ambientals, funcionals, econòmiques i socials d'aquesta modificació de l'estructura dels assentaments són un dels principals reptes que les transformacions territorials dels darrers quaranta anys plantegen.

Òbviament, aquest conjunt de transformacions només ha estat possible mercès a un conjunt de millores tecnològiques i infraestructurals. Aquestes millores han estat particularment intenses en els camps de les comunicacions, els transports i les telecomunicacions, essencials per a la reducció de la impedància de la distància física i la integració del territori. Tanmateix, aquests avenços tenen connexió directa, també, amb la pressió sobre els recursos i l'energia. No és només que l'ocupació de sòl hagi crescut, com s'ha indicat, a un ritme sense precedents, sinó també que el consum d'aigua i d'energia ha augmentat en una proporció molt més elevada que la població. Aquesta evolució és encara més preocupant si es té en compte que l'energia continua procedint majoritàriament de fonts no renovables i foranes, i que el subministrament d'aigua haurà de fer front versemblantment a la reducció dels recursos hídrics utilitzats fins ara. A aquestes dinàmiques, cal afegir-hi encara la problemàtica creixent de la producció de residus i de la contaminació atmosfèrica, en un context d'escalfament global. L'any 1976, en plena celebració del Congrés de Cultura Catalana, es publicà el llibre *Natura, ús o abús?*, coordinat per l'ecòleg Ramon Folch. Quaranta anys més tard, la resposta a la pregunta resulta inequívoca.

3. La reforma de l'organització territorial de l'Administració: expectatives no acomplertes i continuïtat dels moviments ciutadans

L'evolució del poblament i la transformació del sistema d'assentaments no ha donat lloc, tanmateix, a una modificació substancial de l'organització territorial de l'Administració pública. Aquesta organització territorial ha conegut, és clar, el pas fonamental cap a formes de representativitat, organització i control democràtic, però la seva estructura espacial ha romàs en bona part inalterada. Així, la trama administrativa bàsica continua sent el municipi, tot i que els trasbalsos del poblament n'hagin deixat molts sense la necessària base demogràfica: prop de 500 dels 947 municipis de Catalunya tenen menys de 1.000 habitants; tot i representar encara no el 3% de la població, plegats cobreixen més de la meitat de la superfície del país. Les diverses propostes que s'han succeït al llarg dels anys per tal de propiciar la reforma del mapa municipal —de les municipals de Lluís Casassas i

Joaquim Clusa (1981) al dictamen de l'anomenada Comissió Roca (2000)— han quedat sempre sense executar.

En canvi, el Govern de la Generalitat va impulsar el 1987, ara fa trenta anys, una reforma de l'Administració local que més aviat semblava contradictòria amb les dinàmiques espacials en curs: si les estructures comarcals tendien a afeblir-se des del punt de vista funcional, es va conferir a les comarques entitat administrativa; si les dinàmiques metropolitanes tendien a integrar el territori, es va procedir a dissoldre l'única instància —la Corporació Metropolitana de Barcelona— que, tot i les insuficiències, n'afavoria el govern. Després d'un segle de debat sobre l'organització territorial de Catalunya, la solució adoptada resultava ben poc operativa per a les necessitats reals de gestió del territori.

L'Estatut de 2006 i les reformes legislatives introduïdes l'any 2010 varen tractar de superar aquestes limitacions a partir d'una articulació administrativa basada en les regions urbanes del país (les vegueries) i aproximant el paper de les comarques al d'una associació de municipis. L'intent, però, va quedar en via morta per manca de voluntat política i per les prescripcions deletèries de la sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut d'autonomia, emesa l'any 2010.

La incapacitat dels poders públics de dur endavant una reforma en profunditat de l'estructura territorial de l'Administració contrasta amb el vigor que de manera continuada hi han tingut els moviments i les iniciatives ciutadanes. La SCOT fou creada en el moment en què la influència i la capacitat de mobilització de les associacions de veïns es trobava en el seu zenit. No és de cap manera una casualitat que Carles Prieto —un dels seus més destacats dirigents— formés part del Consell de l'àmbit VIII del Congrés de Cultura Catalana i que el document de conclusions aprovat a Tortosa recollís en bona part les preocupacions i les demandes que en aquell moment plantejaven les associacions (de la crítica a l'especulació del sòl a la reclamació dels barris com a àmbits de decisió).

Tanmateix, en la dècada següent, l'acció d'aquestes entitats anà disminuint, segurament a causa de la institucionalització de bona part de les seves propostes i al fet que diversos dels seus dirigents acabessin ocupant posicions destacades en els ajuntaments i d'altres administracions. Ara bé, la seva

acció fou, en part, reemplaçada per l'impuls que prengué un conjunt de moviments territorials, l'objectiu principal dels quals era contestar projectes i usos del territori i els recursos, i reivindicar-ne d'altres d'alternatius. La SCOT ha seguit amb particular atenció l'evolució d'aquests moviments i conflictes, que foren especialment virulents en les dècades del tombant de segle. De llavors ençà, arran sobretot de la crisi econòmica, els moviments territorials s'han vist en part acompanyats, en part reemplaçats, per d'altres mobilitzacions més preocupades per les qüestions socials o directament polítiques.

4. La gestió i ordenació del territori: un balanç amb llums i ombres

Al cap de quaranta anys, el balanç de la reforma de l'Administració, que tantes expectatives havia suscitat en temps del Congrés de Cultura Catalana i en els primers anys de la SCOT, resulta, doncs, més aviat magre, tot i la percussió continuada dels moviments territorials i urbans. La lectura que hom pot fer de la instauració i el rendiment dels instruments i les polítiques d'ordenació del territori durant aquest període ha de ser també necessàriament ambivalent. D'ençà de les lleis de protecció i adequació de la legalitat urbanística i la Llei de política territorial, aprovades a inicis dels anys vuitanta, l'Administració catalana s'ha dotat d'una àmplia panòpia d'instruments normatius i administratius en els àmbits de l'urbanisme, la rehabilitació urbana, l'habitatge, la mobilitat, el paisatge i el medi ambient, entre d'altres. També s'han generat eines prou importants per al coneixement i la gestió pública en l'àmbit territorial: de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya a l'Institut d'Estadística de Catalunya, de l'Institut Català del Sòl a Ferrocarrils de la Generalitat, de l'Agència Catalana de l'Aigua a l'Observatori del Paisatge, per citar només alguns dels exemples més destacats. Aquest enfortiment instrumental ha estat també molt notable en l'àmbit de l'Administració local. Però el balanç dels darrers quaranta anys en matèria d'ordenació del territori conté, com dèiem, llums i ombres.

Per un costat, el planejament urbanístic municipal ha conegut una progressió certa. A partir de la Llei 2/2002, l'Administra-

ció catalana s'ha dotat d'una normativa urbanística pròpia i completa, posteriorment modificada força vegades per raons diverses: superar les mancances de la norma inicial, adaptar-se a les oscil·lacions polítiques, conformar-se a canvis de la normativa estatal o respondre als requeriments derivats de les mateixes transformacions socials i territorials. D'altra banda, si, com va mostrar Amador Ferrer, en el moment de les primeres eleccions municipals democràtiques, el 1979, menys d'un terç dels municipis catalans disposaven de planejament general, des de l'any 2009 aquests instruments han arribat finalment a cobrir tot el territori català. El fet de disposar de planejament no implica pas, és clar, que aquest sigui sempre l'adequat en termes funcionals, ambientals i d'equitat. Ans al contrari, no poques vegades el planejament aprovat ha acabat satisfent els interessos privats pel damunt del benestar col·lectiu, i en massa ocasions ha permès el desenvolupament urbà de baixa densitat i monofuncional al qual ens referíem més amunt. Però la mateixa existència d'un cos normatiu complet i l'omnipresència del planejament urbanístic municipal assenyalen un principi de voluntat d'ordenació i de seguretat jurídica que resulta positiu per si mateix.

Així mateix, l'aplicació del planejament urbanístic municipal ha comportat que els nous desenvolupaments estiguin, en principi, dotats dels serveis urbanístics bàsics (urbanització, cicle de l'aigua, electricitat), en assenyalat contrast amb allò que ocorria en períodes anteriors. Això, unit a l'actuació dels ajuntaments i d'altres administracions, ha permès una millora considerable de la qualitat de la urbanització i de les condicions de vida urbana en la gran majoria de pobles i ciutats de Catalunya. Aquestes actuacions han fet possible pal·liar bona part dels déficits i les mancances en matèria d'urbanització i serveis heretades de períodes anteriors, i han comportat intervencions de gran abast i capil·laritat sobre els teixits existents —nuclis històrics, polígons d'habitatge, àrees nascudes de processos d'urbanització no reglada. En la pràctica d'alguns ajuntaments i de forma generalitzada en el període de plena aplicació de la Llei de barris (2004-2010), aquestes intervencions s'han vinculat també amb polítiques socials.

Notable ha estat, així mateix, la millora de les infraestructures. Les d'accessibilitat exterior han vist augmentar de forma important la seva capacitat, a causa sobretot de l'ampliació

de ports i aeroports (en particular els de Barcelona) i la connexió de les quatre capitals provincials a la xarxa d'alta velocitat ferroviària. L'accessibilitat interior ha conegut també millores destacades, tant pel que fa a la qualitat com als nous traçats de les infraestructures viàries (eix Transversal, eix Diagonal, rondes de Barcelona, connexió de Bracons...). Tot i que l'expansió de la xarxa ferroviària local i regional ha estat molt més discreta, també en el camp de la dotació i la gestió del transport públic s'han produït innegables avenços, especialment en l'àmbit d'actuació de l'Autoritat del Transport Metropolità de Barcelona, on resideixen més de dos terços de la població.

Tanmateix, el balanç en aquest àmbit resulta de nou contrastat. Per un costat subsisteixen deficiències molt destacades des del punt de vista infraestructural, entre les quals destaquen les limitacions de la xarxa de metro, les carències del transport ferroviari de rodalies, la regressió i l'empitjorament de diverses línies de ferrocarril regional i la manca de completió del Corredor Mediterrani. Així mateix, perduren (i de vegades s'agreugen) mancances destacades pel que fa a la gestió: inadequació del sistema de peatges, concessions del transport de viatgers per carretera, incompliment del ple traspass de la gestió efectiva de la xarxa de rodalies ferroviàries a la Generalitat.

En matèria ambiental s'han produït també avenços molt destacats tant en els camps de la protecció com de la gestió. Notabilíssima ha estat la progressió de la superfície del territori que gaudeix d'algun tipus de protecció ambiental. Si fins a finals dels anys setanta s'havien protegit només uns quants espais singulars i aïllats, com el Montseny o Montserrat, l'aprovació del Pla d'Espais d'Interès Natural, l'any 1992, va permetre protegir prop d'una cinquena part del territori del país, a través d'uns 140 espais que constitueixen, a més, una tria representativa dels diferents hàbitats i espais d'interès. De llavors ençà, l'aprovació de la Xarxa Natura 2000, l'any 2006, i, en particular, la creació de la figura dels Espais de Protecció Espacial en els Plans Territorials Parcials, han permès fer un pas més: la integració d'aquell conjunt d'espais protegits, però aïllats, en una matriu d'espais oberts que, per un costat, no poden ser urbanitzats i, per l'altre, ofereixen en el seu conjunt una més alta garantia de protecció de la biodiversitat.

Aquests espais, que requeririen una gestió de conjunt, cobreixen prop de dos terços del territori català.

També han estat considerables els avenços en els àmbits de la gestió, en particular arran de la creació, ja en els anys vuitanta, de les juntes de Residus, Sanejament i Aigües, posteriorment convertides en l'Agència Catalana de Residus i l'Agència Catalana de l'Aigua. L'una i l'altra, conjunyides amb l'avenç de la normativa, els esforços de les administracions i la progressiva implicació de la ciutadania, han comportat progressos decisius en la gestió del cicle de l'aigua i en el tractament dels residus. Important ha estat, així mateix, la introducció de criteris i requeriments ambientals en molts àmbits de l'actuació de les administracions i de les empreses. Val a dir que aquesta introducció s'ha produït en bona part per transposició de directives europees, de la qual constitueix una fita destacada la Llei 6/2009, d'avaluació ambiental de plans i programes.

Tanmateix, les mancances en el camp ambiental continuen sent particularment preocupants. Tenen relació, sobretot, amb la contaminació atmosfèrica, que provoca milers de morts prematures a l'any a Catalunya, amb la mala gestió i la sobreexplotació dels aqüífers, la dependència energètica de fonts no renovables, així com la pressió i el malbaratament de recursos naturals. Aquestes mancances s'inscriuen, a més, en un context de canvi ambiental global, fruit, en bona part, de l'impacte antròpic sobre el medi. Un canvi de conseqüències incertes i inquietants, respecte del qual les mesures adoptades fins ara a Catalunya poden considerar-se, com a mínim, molt limitades.

Finalment, en allò que constitueix l'àmbit per excel·lència de l'ordenació del territori —el planejament supramunicipal, territorial i sectorial—, la trajectòria dels darrers quaranta anys presenta també alguns èxits, així com nombroses mancances i incerteses. A l'hora de fer balanç cal reconèixer que en els darrers anys s'han produït alguns avenços innegables —entre els quals destaca l'aprovació entre 2006 i 2010 dels plans territorials per al conjunt del país—, però la progressió ha estat molt lenta i ambigua. En efecte, les dubitacions i els retards han estat la tònica dominant durant bona part del període en l'àmbit del planejament territorial. Així, tot i que

la Llei de política territorial de 1983 ja prescrivia la necessitat d'elaborar un pla territorial general de Catalunya, aquest no fou aprovat pel Parlament de Catalunya fins l'any 1995. De la mateixa manera, els plans territorials parcials previstos no foren aprovats fins al període 2004-2010, arran de la creació i l'impuls del Programa de Planejament Territorial del Govern de la Generalitat. Podria afirmar-se, potser, que la manca de voluntat política en aquest àmbit és alhora causa i reflex de bona part de les limitacions que el govern del territori ha patit durant les darreres dècades.

Cal recordar, tanmateix, que Catalunya ha estat el primer territori de l'Estat espanyol que ha aconseguit dotar-se d'un planejament territorial complet i que els set plans territorials vigents (Alt Pirineu i Aran, Camp de Tarragona, Terres de Lleida, Comarques Centrals, Regió Metropolitana de Barcelona, Terres de l'Ebre i Comarques Gironines), conjuntament amb els prop de quaranta plans directores urbanístics supramunicipals aprovats en el mateix període, constitueixen eines amb un gran potencial en l'ordenació i la gestió del territori. Entre aquests plans destaca el Pla Territorial Metropolità de Barcelona, aprovat l'any 2010, que havia estat un repte pendent des de feia més de mig segle. La vigència i l'efectivitat d'aquest conjunt d'instruments continua depenent, això sí, de la voluntat política d'aplicar-los i desenvolupar-los.

5. La tasca de la Societat Catalana d'Ordenació del Territori: analitzar les transformacions, debatre les polítiques

Al llarg de les darreres quatre dècades, la Societat Catalana d'Ordenació del Territori ha anat acompanyant aquestes transformacions del territori i la seva gestió. Ho ha fet, en primer lloc, estimulant i acollint el debat sobre els problemes existents i les seves alternatives de gestió: de l'eix Transversal als incendis forestals, de l'organització administrativa a les propostes de legislació urbanística. La societat ha fornit, així, un àmbit per reflexionar, pel damunt de barreres disciplinàries, sobre els antecedents de l'ordenació del territori i les aportacions catalanes en aquest camp «de Cerdà als nostres dies», com deia una destacada publicació elaborada en el seu marc. Finalment, la Societat ha aportat idees i fins i tot

personal a les administracions públiques, ja siguin locals o catalanes, com l'any 2004, quan bona part dels membres de la seva junta van passar alhora a ocupar diverses posicions de responsabilitat en el Govern de la Generalitat.

Una de les aportacions més importants —compendi en certa manera de totes les altres— ha estat l'*Anuari territorial de Catalunya*, els trets principals del qual s'analitzen en les pàgines que segueixen. Fruit d'una idea inicial de Juli Esteban i d'Àlex Tarroja —que ja havia desenvolupat pel seu compte una utilíssima «Llista territori»—, l'*Anuari* començà el seu recorregut l'any 2003. Entre aquesta data i 2009 es publicà pròpiament en format d'anuari i, de llavors ençà, es transformà en un observatori permanent dels processos territorials a Catalunya. Els seus continguts permeten analitzar tant les transformacions del territori, com les polítiques territorials, les iniciatives ciutadanes, les respostes tècniques i els conflictes que sobre aquests temes es produeixen, inevitables en una societat en la qual existeixen interessos i projectes contrastats, sovint contradictoris.

Al llarg dels anys, alguns dels impulsors inicials de la SCOT ens han deixat i les circumstàncies històriques s'han transformat, com hem vist, de manera assenyalada. La Societat ha sabut mantenir, tanmateix, els seus trets fonamentals: el seu caràcter pluridisciplinari i integrador, que constitueix una excepció destacada entre les institucions científiques i professionals; la seva voluntat de projecció ciutadana, amb una preocupació continuada de divulgar i transmetre els seus treballs a la ciutadania i a les administracions, i, finalment, el seu esperit innovador, present des dels seus inicis, palesat en l'ús pioner de les TIC per a les seves activitats, i evidenciat, en els darrers temps, per una interessant renovació generacional dels òrgans directius. Són aquests trets, en el seu conjunt, els que fan de la SCOT un referent ineludible per al coneixement del territori català i per a la definició de les polítiques necessàries a l'hora de governar-lo en benefici de la ciutadania.

Referències

ANDREU, M. (2015). *Barris, veïns i democràcia: El moviment ciutadà en la reconstrucció de Barcelona (1968-1986)*. Barcelona: L'Avenç.

CAIVET, J. (1978). «La Societat Catalana d'Ordenació del Territori: crònica d'una experiència de treball unitària, descentralitzada i pluridisciplinària». *Administració Pública*, 1, p. 231-235.

CASASSAS, L.; CLUSA, J. (1981). *L'organització territorial de Catalunya*. Barcelona: Fundació Bofill. 326 p.

CASTAÑER, M. (ed.) (2012). *El planejament territorial a Catalunya a inici del segle XXI: Una nova interpretació i projecció del país*. Barcelona: Societat Catalana d'Ordenació del Territori. 206 p.

CASTAÑER, M.; BELLET, C. (2001). «Els ensenyaments d'ordenació del territori i urbanisme a les universitats catalanes. Societat Catalana d'Ordenació del Territori - Institut d'Estudis Catalans (setembre de 2000 - juny de 2001)». *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 39, p. 177-183.

CASTAÑER, M.; CABANAS, N.; JORDI, M. (2012). «L'impacte social dels plans i dels projectes territorials. El cas de Catalunya». *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 58, p. 219-237.

CASTAÑER, M.; JORDI, M.; MERCADÉ, M. (2014). *Deu anys d'Anuari territorial de Catalunya' (2003-2012): Una dècada de transformacions, projectes i debats*. Barcelona: Societat Catalana d'Ordenació del Territori.

COMISSIÓ D'EXPERTS (2000). *Informe sobre la revisió del model d'organització territorial de Catalunya*. Barcelona: [s. n.]. 125 + XXXIX p.

DIRECCIÓ GENERAL D'URBANISME (2010). *Normes de planejament urbanístic dels municipis sense planejament de Catalunya*. Barcelona: DPTOP. 603 p.

FERRER, A.; SABATÉ, J. (1999). «L'urbanisme municipal». A: NELLO, O. (dir.). *20 anys d'ajuntaments democràtics: Elements per a un balanç i per a una reflexió de futur*. Barcelona: Federació de Municipis de Catalunya.

FOLCH, R. (ed.) (1976). *Natura, ús o abús?: Llibre blanc de la gestió de la natura als Països Catalans*. Barcelona: Barcino. 570 p.

FONT, A. (dir.) (2005). *Transformacions urbanitzadores, 1977-2000: Àrea i regió metropolitana de Barcelona*. Barcelona: Àrea Metropolitana de Barcelona. 163 p.

GIRAL, E. (1997). *Elements per a una història de la Societat Catalana d'Ordenació del Territori*. [S. ll.]. 21 p. [Document mecanografiat]

GOMÀ, R.; SUBIRATS, J. (2001). *Govern i polítiques públiques a Catalunya (1980-2000): Coneixement, sostenibilitat i territori*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.

LLUCH, E.; NEL-LO, O. (ed.) (1984). *El debat de la divisió territorial de Catalunya: Edició d'estudis, propostes i documents (1939-1983)*. Barcelona: Diputació de Barcelona. LXXVIII+1491 p.

MIRANDA, J. (dir.) (2013). *30 anys, Institut Cartogràfic de Catalunya: L'ambició de la mesura (1982-2012)*. Barcelona: Institut Cartogràfic de Catalunya. 385 p.

NEL-LO, O. (2012). *Ordenar el territori: La experiència de Barcelona y Cataluña*. València: Tirant lo Blanch. 256 p.

NEL-LO, O. (ed.) (2003). *Aquí, no!: Els conflictes territorials a Catalunya*. Barcelona: Empúries. 461 p.

— (2015). «Movimientos urbanos y defensa del patrimonio colectivo en la región metropolitana de Barcelona». *Ciudad y Territorio: Estudios Territoriales*, vol. XLVII, núm. 184, p. 311-327.

NEL-LO, O.; LÓPEZ, J. (2016). «El procés d'urbanització». A: GINER, S.; HOMS, O. (dir.). *Raó de Catalunya: La societat catalana al segle XXI*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Enciclopèdia Catalana, p. 119-148.

PIÉ, R. (2013). «Enric Lluch, el Congrés de Cultura Catalana i la SCOT». *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 76, p. 87-92.

PIÉ, R. (ed.) (2007). *Aportacions catalanes en el camp de la urbanística i de l'ordenació del territori, des de Cerdà als nostres dies*. Barcelona: SCOT: AAUC. 405 p.

PUJADES, I.; BAYONA, J. (2016). «L'evolució demogràfica recent dels municipis petits a Catalunya: diversitat de trajectòries». *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 81, p. 25-43.

RIERA, P. (ed.) (1983). *La nova divisió territorial de Catalunya*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. 179 p. [Ponències i debat de la jornada sobre el tema organitzada per l'àmbit VIII del CCC, la Seu d'Urgell, 14.11.1976]

SENA, E.; MIRALLES, F.; MIRÓ, J. (1974). *La Catalunya pobra. Introducció a una anàlisi territorial de la pobresa*. Barcelona: Nova Terra. 181 p.

SOCIETAT CATALANA D'ORDENACIÓ DEL TERRITORI (2015). *Fòrum 2012. Catalunya 21. Territori i urbanisme. Estat i alternatives: Document d'alternatives*. Barcelona: SCOT. 116 p.

SOLA-MORALES, M. de (1981). «La identitat del territori». *Quaderns d'Arquitectura i Urbanisme*, número extra: *La identitat del territori català: les comarques*, p. 3.

Publicacions de la Societat Catalana d'Ordenació del Territori

Col·lecció «Carpetes de Treballs»

La coordinació intermunicipal. Barcelona: SCOT: Direcció General d'Urbanisme del DPTOP de la Generalitat de Catalunya, 1981. 245 p.

Les infraestructures i el planejament regional: el Pla Territorial de Catalunya. Barcelona: SCOT, 1984. 200 p. [Documentació del II Congrés de la SCOT, Sant Carles de la Ràpita, 12-14 octubre 1984]

Localització d'equipaments i desigualtats territorials. Barcelona: SCOT, 1987. 200 p. [Documentació del III Congrés de la SCOT, Tarragona, 1-3 maig 1987]

Sèrie «Territori: Full de la Societat Catalana d'Ordenació del Territori»

Números 0-4 (juny 1987 - setembre 1989).

Col·lecció «Quaderns de la SCOT»

Les futures regions a Catalunya. Barcelona: SCOT, 1989. 76 p. [Ponències i debat de la jornada sobre el tema organitzada per la SCOT a Girona, 14.01.1989]

L'Eix Transversal a Catalunya. Barcelona: SCOT, 1990. 64 p. [Ponències i debat de la jornada sobre el tema organitzada per la SCOT a Vic, 11.11.1989]

Els residus a Catalunya. Barcelona: SCOT, 1991. 84 p. [Ponències i debat de la jornada sobre el tema organitzada per la SCOT a Tarragona, 1.12.1990]

El Pla d'Espais d'Interès Natural a Catalunya. Barcelona: SCOT, 1992. 76 p. [Ponències i debat de la jornada sobre el tema organitzada per la SCOT a Sant Feliu de Guíxols, 23.05.1992]

Informe sobre la segregació de municipis. Barcelona: SCOT. 15 p.

Territori i ferrocarril. La prolongació de la línia de Blanes a Lloret. Barcelona: SCOT. 71 p. [Ponències i debat de la jornada sobre el tema organitzada per la SCOT a Blanes, 14.02.1994]

Planejar els incendis? Barcelona: SCOT, 1995. 60 p. [Ponències i debat de la jornada sobre el tema organitzada per la SCOT a Barcelona l'any 1995]

Sèrie «Anuari Territorial de Catalunya»

Anuari territorial de Catalunya, 2003. Barcelona: SCOT.

Anuari territorial de Catalunya, 2004. Barcelona: SCOT.

Anuari territorial de Catalunya, 2005. Barcelona: SCOT.

Anuari territorial de Catalunya, 2006. Barcelona: SCOT.

Anuari territorial de Catalunya, 2007. Barcelona: SCOT.

Anuari territorial de Catalunya, 2008. Barcelona: SCOT.

Anuari territorial de Catalunya, 2009. Barcelona: SCOT.

Observatori Territorial de Catalunya

Observatori de projectes i debats territorials de Catalunya [en línia]. <<http://territori.scot.cat/cat/observatori.php>>. [Recurs establert l'any 2012; en l'actualitat ofereix més de 1.500 articles temàtics]

Introducció

EL RECALL I LA CLASSIFICACIÓ DE LES ENTRADES DE L'ANUARI TERRITORIAL

El document que teniu entre mans és el resultat d'un treball de recerca elaborat en el si de la Societat Catalana d'Ordenació del Territori, a partir dels ajuts anuals a la recerca oferts per la Secció de Filosofia i Ciències Socials de l'IEC i amb el suport de la Diputació de Barcelona.

Aquest treball completa el primer informe i la base de dades que es van elaborar al llarg de l'any 2015 i sota el mateix paraigua, de manera que podem donar per conclosa una primera fase d'explotació de l'*Anuari territorial de Catalunya* com a instrument d'anàlisi territorial.

Aquesta primera fase ha tingut la voluntat de sistematitzar, sintetitzar i oferir al lector, a l'investigador o al gestor públic un material que permeti observar les tendències de les transformacions i de les polítiques territorials a partir de la seva evolució, la seva escala i localització, el seu encaix en la planta administrativa, la seva complexitat o la seva capacitat de generar espais de governança que superen els àmbits politico-administratius.

Un cop més, aquest document que presentem tot seguit és un informe elaborat a partir dels treballs de classificació temàtica i etiquetatge de la base de dades que l'acompanya, i aquesta base de dades és el nucli central de la nostra recerca i el «producte» que pretenem difondre per al seu ús obert i sotmès a interpretació.

Per tal de facilitar la lectura de la base de dades i, sobretot, per tal de mostrar-ne el potencial d'anàlisi, hem fet un exercici de presentació sintètica de les principals magnituds que s'hi recullen.

Tot seguit trobareu un document descriptiu del contingut de més de tretze anys d'*Anuari territorial* estructurat a partir de cinc enfocaments diversos: les temàtiques recollides,

l'àmbit territorial, l'evolució cronològica, la complexitat de les accions en el territori i la capacitat de mobilització social d'aquestes actuacions.

Per a cada un d'aquests enfocaments s'ha elaborat una infografia que pretén oferir una lectura sintètica de l'*Anuari territorial* i de la informació que hi conté. Hom podrà intuir l'enorme potencial d'anàlisi del treball que presentem.

La base de dades de l'*Anuari territorial* està formada per 1.568 entrades recollides entre els anys 2003 i 2015. Totes aquestes entrades, datades, geolocalitzades i exhaustivament descrites, són consultables al portal web de la Societat Catalana d'Ordenació del Territori (<http://territori.scot.cat>).

Algunes d'aquestes entrades corresponen a un únic fet, el qual s'ha repetit al llarg de diversos anys, de manera que les 1.568 entrades individuals es converteixen en 886 entrades úniques. Totes les entrades van ser etiquetades en el moment de ser incorporades a la base de dades per tal de permetre'n la identificació i l'anàlisi en funció de cinc criteris bàsics:

- les temàtiques abordades,
- el lloc on es produïen,
- l'any,
- la relació amb altres entrades,
- la mobilització popular que han generat.

Aquest informe analitza de manera sintètica la base de dades original a partir d'aquests cinc criteris.

La classificació a partir de *categories temàtiques* no ha estat, lògicament, una tasca senzilla, a causa de la gran diversitat de fets recollits i del caràcter polièdric de molts d'ells: el projecte

d'un parc eòlic, per exemple, pot ser considerat com una infraestructura energètica, però pot afectar igualment un espai obert, quedar inclòs en una figura de planejament o haver provocat una contestació per part de la ciutadania. Malgrat això, s'ha realitzat un esforç de classificació per tal de facilitar l'anàlisi de la base en funció de l'aspecte considerat més rellevant del fet recollit. En qualsevol cas, com s'explica més endavant, s'ha realitzat també un *etiquetatge múltiple* de la base de dades per permetre, precisament, l'anàlisi del caràcter polièdric de les entrades.

Les 1.568 entrades han estat etiquetades també en funció de l'*àmbit territorial* on es localitzaven. Una vegada més, la classificació a partir d'aquest criteri tampoc no ha estat una labor exempta de complicacions, ja que la naturalesa multiescalar de molts dels fets recollits dificulta l'assignació a un únic emplaçament: el barri, el municipi, la comarca, la regió, el conjunt de Catalunya, Espanya o fins i tot Europa són escales territorials en què es manifesten, sovint de forma encavalcada, la majoria de les entrades.

El tercer criteri de classificació de la base de dades és segurament el més senzill: l'*evolució cronològica*. Totes les entrades s'han incorporat a la base de dades en un any específic, s'han analitzat detalladament en l'edició corresponent de l'*Anuari* i, si ha estat necessari, s'han actualitzat publicant de nou l'article en anys posteriors i, per tant, en posteriors edicions de l'*Anuari*. Així, per tant, el fet de realitzar un compendi dels tretze anys d'*Anuari* permet gaudir d'una perspectiva temporal que, més enllà d'emmarcar cadascuna de les entrades en un moment específic, ajuda a interpretar de manera més acurada la successió de projectes, transformacions i debats que s'han produït a Catalunya al llarg d'aquest període.

Com ja s'ha apuntat, cada entrada ha estat definida igualment per les seves *interconnexions* temàtiques amb la resta d'entrades de la base. El punt de partida per a l'establiment d'aquestes relacions ha estat l'assignació de les vint-i-sis etiquetes elaborada amb aquest propòsit.

Finalment, una bona part dels fets que recullen les entrades van provocar, en el moment en què es van produir, la *mobilització* per part de diversos agents socials i/o de la població, motiu pel qual s'hi dedica un apartat específic.

Aquest document analitza la base de dades de l'*Anuari* a partir d'aquestes cinc aproximacions: les temàtiques, els llocs, l'evolució, les interconnexions i les mobilitzacions que han generat. L'informe s'estructura, consegüentment, en cinc capítols, per a cadascun dels quals incorpora un text analític, una síntesi de les dades i una làmina gràfica que en mostra els resultats d'una manera també sintètica i, alhora, atractiva visualment.

Lluny de ser una narració exhaustiva del conjunt de projectes, transformacions i debats territorials que hi ha hagut a Catalunya al llarg d'aquests tretze anys, lluny inclús d'explorar al màxim les possibilitats d'anàlisi de la base de dades de l'*Anuari*, aquest informe ofereix una visió quantificadora dels constants i diversos esdeveniments que periòdicament afecten el territori català. Es tracta, doncs, no només de quantificar els esdeveniments, sinó també de mostrar amb dades sintètiques la seva complexitat.

Aquesta limitació, inherent a tota anàlisi, és encara més marcada en un document volgutament sintètic. Cal considerar aquesta limitació no com una imposició, sinó, ben al contrari, com una invitació a la consulta dels textos que acompanyen cadascuna de les entrades i que són el valor més gran de la base de dades conformada al llarg d'aquests tretze anys.

Aquestes pàgines no tenen l'exhaustivitat de cadascuna de les entrades ni la novetat d'una notícia recent, no permeten entendre les raons d'un projecte o l'impacte d'una intervenció. Però ofereixen, en canvi, una visió de conjunt d'aquest període i una perspectiva que ajuda a entendre el pols amb què la societat catalana ha viscut la seva realitat territorial.

Resulta especialment difícil no avançar algunes hipòtesis que s'intueixen a partir d'una primera observació de les dades treballades en aquesta recerca.

La SCOT s'ha caracteritzat per la seva heterogeneïtat de sabers acumulats i de pràctiques professionals. Diferents disciplines acadèmiques i diferents àmbits institucionals i administratius podran obtenir, del treball que aquí es presenta, material que faciliti la seva tasca.

L'àmbit acadèmic pur, orientat al coneixement del medi, del territori, de les seves transformacions, de les seves dinàmiques

ques, etc. disposa, a partir d'ara, d'un volum de dades prou significatiu i prou detallat per donar suport a llurs recerques.

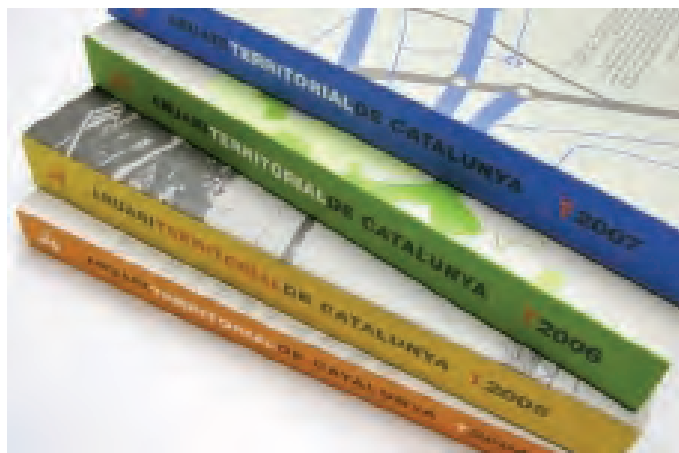
Sense sortir de l'àmbit acadèmic, aproximacions sociològiques o pròpies de la ciència política podran analitzar elements de governança del territori.

Així mateix, els decisors públics i els responsables de les administracions disposen també d'un material que, amb la deguda sensibilitat, els permetrà afinar els seus instruments, les seves accions, i, molt important, els permetrà disposar d'evidències per integrar la complexitat en la seva tasca di-

ària i trencar esquemes cognitius excessivament sectorials i especialitzats.

En resum, la voluntat d'aquest treball ha estat oferir a l'usuari no només l'*Anuari territorial de Catalunya* tal com s'ha anat fent des de l'any 2003 en forma de recull de casos, sinó també la possibilitat de disposar d'una visió de conjunt dels casos i dels territoris, de les seves interaccions i de la seva complexitat. I són moltes les línies d'anàlisi que en poden derivar, sorgir o veure's fonamentades a partir de la base de dades.

Edicions impreses dels anuaris territorials
dels anys 2004 a 2007.

1. Les temàtiques

Les 886 entrades úniques de l'*Anuari territorial* han estat classificades en dos nivells a partir de la temàtica que aborden.

El primer nivell consta de cinc categories principals:

- medi,
- urbanisme, habitatge i espais d'activitat,
- infraestructures i equipaments,
- ordenació del territori,
- governança.

Malgrat els inevitables encavalcaments i interconnexions, aquestes cinc categories tracten d'ajustar-se a la seqüència temporal en què es produeixen les actuacions sobre el territori: 1: les possibilitats que ofereix el territori i les seves limitacions; 2 i 3: les transformacions d'aquest territori tant per a usos residencials i d'activitat com de les infraestructures i equipament que els donen suport; 4 i 5: les actuacions per part de l'Administració, tant a partir dels instruments d'ordenació com de la regulació i la gestió, tot tenint en compte les aportacions de les entitats i la població.

En el segon nivell de classificació, les cinc categories s'estructuren, al seu torn, en vint-i-vuit subcategories.

De les cinc categories, la que registra un major nombre d'entrades és la corresponent a ordenació del territori. Es tracta d'una categoria heterogènia, que reuneix des de l'organització territorial fins a la mobilitat, passant per les diverses figures de planejament, però que respon sempre al criteri expressat més amunt: els instruments i les actuacions de què disposa l'Administració per tal d'intervenir directament sobre el territori. La forma com s'ordenen els creixements residencials (95) i el planejament urbanístic (97) són les dues subcategories més freqüents no únicament d'aquest àmbit, sinó del conjunt de la base de dades de l'*Anuari*. L'important creixement immobiliari que va tenir lloc sobretot al principi del període analitzat és en bona part responsable d'aquesta abundància de referències que, com es veurà més endavant, cau dràsticament a partir de l'esclat de la crisi de l'any 2008.

Seguidament, les infraestructures (tant les de transport com les energètiques) i els equipaments apleguen igualment un nombre considerable d'entrades, especialment les referents a la producció i al transport d'energia. La realització de projectes tan destacats com les línies elèctriques de molt alta tensió,

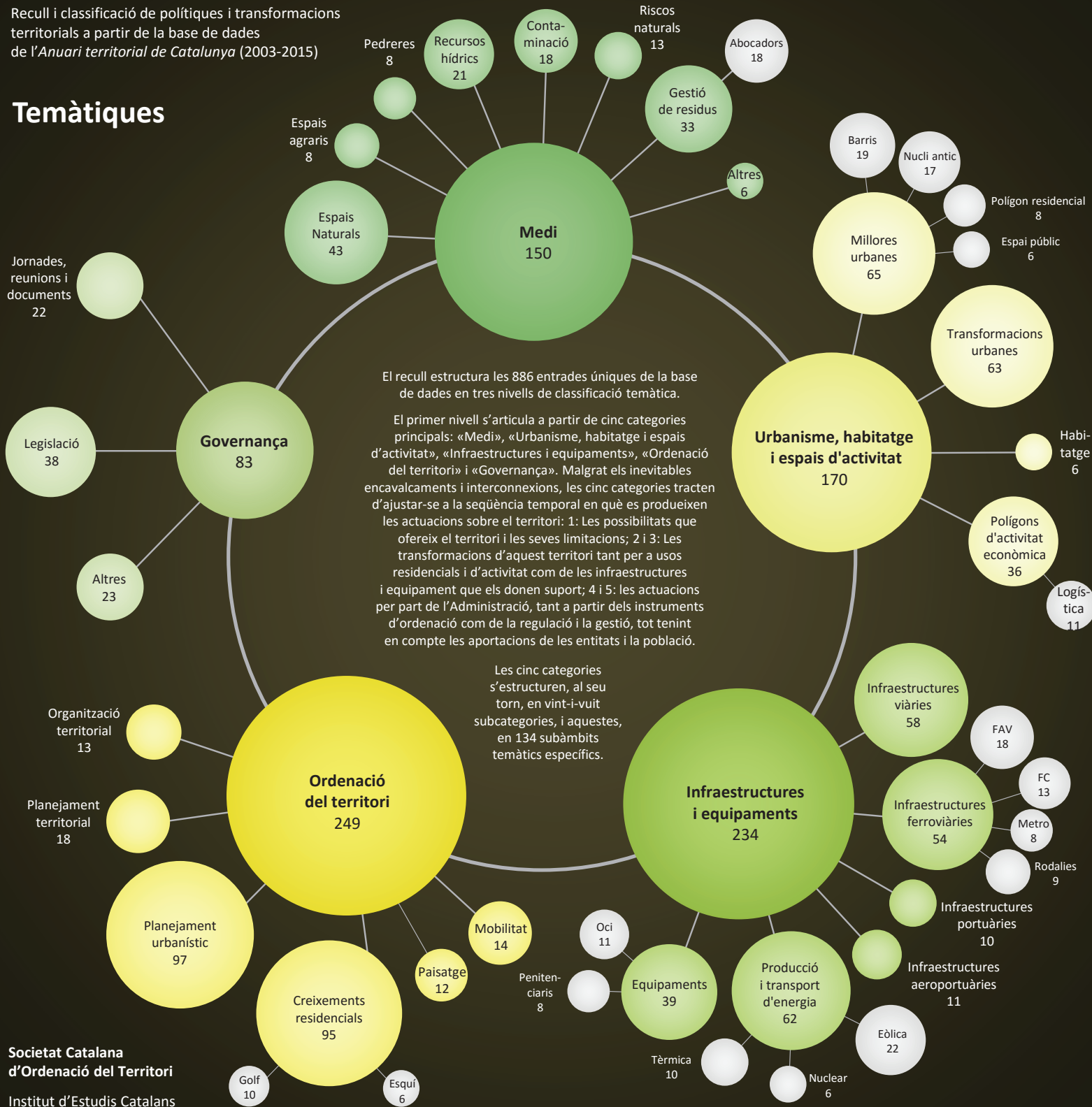
els gasoductes d'escala europea que travessen Catalunya o la reconversió del sector de generació elèctrica de les centrals tèrmiques anomenades «convencionals» a les de cycle combinat expliquen en part el gran nombre d'entrades registrades.

Les millores i les transformacions urbanes són igualment, al costat del conjunt de subcategories relacionades amb el medi, les que més freqüentment han aparegut a les entrades de l'*Anuari*.

TAULA 1
Entrades úniques per àmbits i subàmbits temàtics

Medi (recursos i espais)	150
Espais naturals	43
Espais agraris	8
Pedreses	8
Recursos hídrics	21
Contaminació	18
Riscos naturals	13
Gestió de residus	33
Altres	6
Urbanisme, habitatge i espais d'activitat	170
Millores urbanes	65
Transformacions urbanes	63
Habitatge	6
Polígons d'activitat econòmica	36
Infraestructures i equipaments	234
Infraestructures viàries	58
Infraestructures ferroviàries	54
Infraestructures portuàries	10
Infraestructures aeroportuàries	11
Producció i transport d'energia	62
Equipaments	39
Ordenació del territori	249
Organització territorial	13
Planejament territorial	18
Planejament urbanístic	97
Creixements residencials	95
Paisatge	12
Mobilitat	14
Governança	83
Legislació	38
Jornades, reunions i documents	22
Altres	23
TOTAL	886

Temàtiques

2. Els llocs

Per definició, les 886 entrades úniques de la base de l'*Anuari* fan referència a un fet succeït entre 2003 i 2015 relacionat amb el territori. Ara bé, mentre que algunes de les entrades tenen un caràcter eminentment local i, per tant, poden ser fàcilment assignades a un àmbit específic, d'altres abasten un territori més ampli, ja sigui regional o, fins i tot, el conjunt de Catalunya, Espanya o Europa.

Les primeres d'aquestes entrades (que a la base de dades original estan georeferenciades amb coordenades geogràfiques) han estat agrupades en la taula 2 en les quaranta-una comarques existents a Catalunya fins a 2015. Com es pot observar, la distribució territorial de les entrades és certament desigual, amb un clar protagonisme del Barcelonès i la resta de comarques metropolitanes, però també de les comarques gironines i del Camp de Tarragona. De manera general, tal com passa amb la distribució de la població, de bona part de les activitats econòmiques i les infraestructures i, en conseqüència, també de les actuacions sobre el territori, els desequilibris en el repartiment de les entrades no es produeix tant per àmbits comarcals o regionals com, principalment, entre el litoral i la Catalunya interior.

A més, gairebé una cinquena part de les entrades (19,6%) són referides a un territori més ampli, principalment al conjunt de Catalunya (12,4%). A diferència de les anteriors, aquestes entrades aborden de manera predominant temàtiques relacionades amb la governança. En el cas dels àmbits regionals, és el planejament el principal tema d'atenció. No hi ha, en qualsevol cas, una distribució exclusiva de temàtiques en funció dels llocs o de l'escala territorial de referència, però sí que la major presència d'alguns temes en certs indrets i, sobretot, a determinades escales, indica quins aspectes han protagonitzat l'evolució territorial en cada comarca i a quin nivell han estat abordats.

TAULA 2
Entrades úniques segons la localització geogràfica

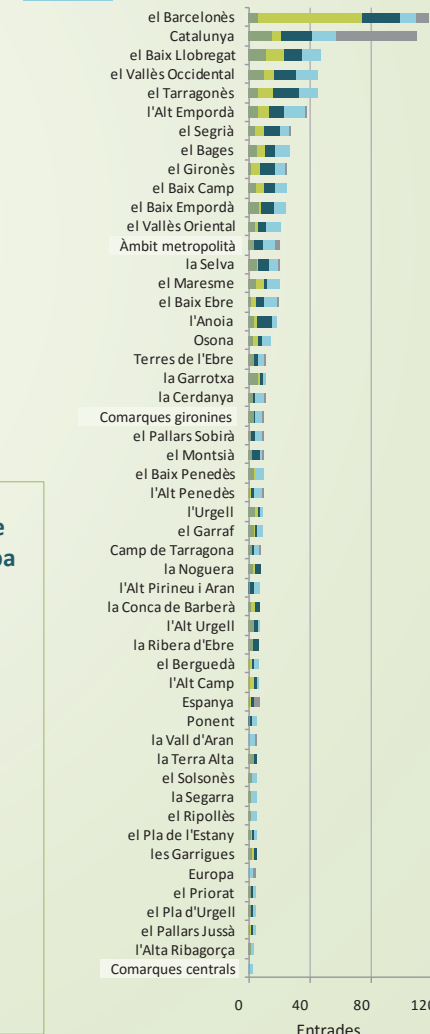
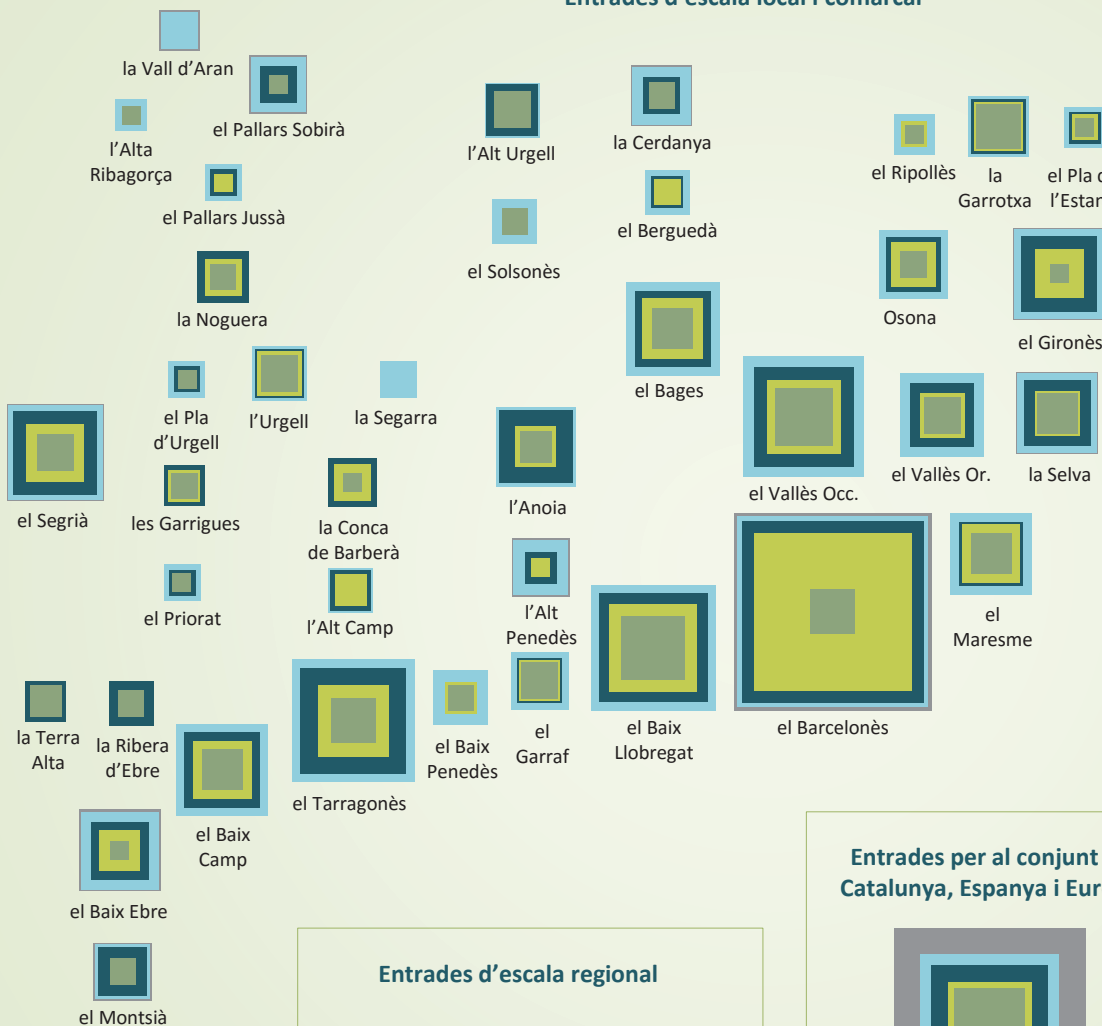
Àmbit	Medi (recursos i espais)	Urbanisme, habitatge i espais d'activitat	Infraestructures i equipaments	Ordenació del territori	Governança	TOTAL
l'Alt Camp	0	3	2	1	0	6
l'Alt Empordà	6	7	10	14	1	38
l'Alt Penedès	0	1	2	6	1	10
l'Alt Urgell	3	0	3	1	0	7
l'Alta Ribagorça	1	0	0	2	0	3
l'Anoia	3	2	10	3	0	18
el Bages	5	6	6	9	0	26
el Baix Camp	5	5	7	8	0	25
el Baix Ebre	1	4	5	8	1	19
el Baix Empordà	7	1	8	8	0	24
el Baix Llobregat	12	11	12	12	0	47
el Baix Penedès	3	1	0	6	0	10
el Barcelonès	6	68	25	10	8	117
el Berguedà	0	2	1	3	0	6
la Cerdanya	2	0	2	6	1	11
la Conca de Barberà	1	3	3	0	0	7
el Garraf	3	1	1	4	0	9
les Garrigues	2	1	2	0	0	5
la Garrotxa	6	1	2	2	0	11
el Gironès	1	6	10	7	1	25
el Maresme	5	5	2	8	0	20
el Montsià	2	0	5	2	1	10
la Noguera	2	2	4	0	0	8
Osona	2	4	3	5	0	14
el Pallars Jussà	0	1	1	2	0	4
el Pallars Sobirà	1	0	3	5	1	10
el Pla d'Urgell	1	0	1	2	0	4
el Pla de l'Estany	1	1	1	2	0	5
el Priorat	1	0	1	2	0	4
la Ribera d'Ebre	2	0	4	0	0	6
el Ripollès	1	1	0	3	0	5
la Segarra	1	0	0	4	0	5
el Segrià	4	6	10	6	1	27
la Selva	5	1	7	6	1	20
el Solsonès	2	0	0	3	0	5
el Tarragonès	6	9	18	12	0	45
la Terra Alta	3	0	2	0	0	5
l'Urgell	4	2	1	2	0	9
la Vall d'Aran	0	0	0	4	1	5
el Vallès Occidental	10	6	15	14	0	45
el Vallès Oriental	4	2	6	9	0	21
Àmbit metropolità	3	0	6	8	3	20
Camp de Tarragona	2	0	1	4	1	8
Comarques gironines	3	0	1	5	1	10
Ponent	0	0	3	3	0	6
Comarques centrals	0	0	0	2	0	2
l'Alt Pirineu i Aran	0	0	3	4	0	7
Terres de l'Ebre	3	0	3	4	1	11
Conjunt de Catalunya	15	6	20	16	53	110
Baix Cinca	0	0	1	0	0	1
València	0	0	0	0	1	1
Conjunt d'Espanya	0	1	1	0	3	5
Europa	0	0	0	2	2	4
TOTAL	150	170	234	249	83	886

Es poden distingir dues grans categories entre les 886 entrades úniques de l'Anuari pel que fa al seu àmbit territorial de referència: les de naturalesa local o comarcal i que, per tant, poden ser fàcilment localitzables, i les d'abast territorial superior, que afecten un àmbit regional o el conjunt de Catalunya i, fins i tot, Espanya o Europa.

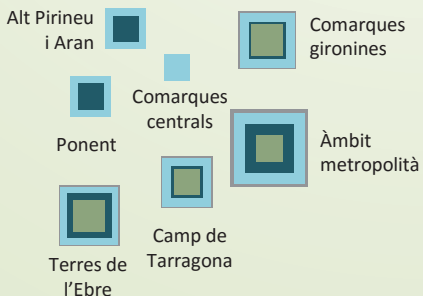
- Medi (recursos i espais)
- Urbanisme, habitatge i espais d'activitat
- Infraestructures i equipaments
- Ordenació del territori
- Governança

Llocs

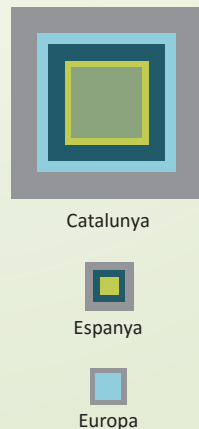
Entrades d'escala local i comarcal

Entrades d'escala regional

Entrades per al conjunt de Catalunya, Espanya i Europa

3. Evolució

Les 1.568 entrades no han estat introduïdes a la base de dades de l'*Anuari* de manera regular al llarg dels seus tretze anys. Així, a partir de la primera edició, l'*Anuari* experimentà un notable creixement que el portà a superar les dues-centes entrades anuals. A partir de l'any 2008, la pèrdua progressiva de suports institucionals i la inevitable reestructuració de l'equip redactor van obligar a reduir-ne el nombre fins a poc més de la vintena en les darreres edicions.

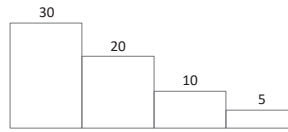
Malgrat aquests ajustos, el criteri en la selecció de les temàtiques ha permès seguir el pols a la realitat territorial de Catalunya, de manera que, a partir de l'evolució en la distribució temàtica de les entrades, és possible observar els canvis en els tipus d'esdeveniments que han afectat el territori.

Així, les repercussions territorials de la crisi del sector de la construcció han quedat clarament reflectides en la davallada del nombre d'entrades referides als creixements residencials i al planejament urbanístic. De la mateixa manera, l'aprovació definitiva dels set plans territorials parcials i el poc interès pel planejament del Govern de la Generalitat a partir de llavors han extingit les entrades en aquest camp.

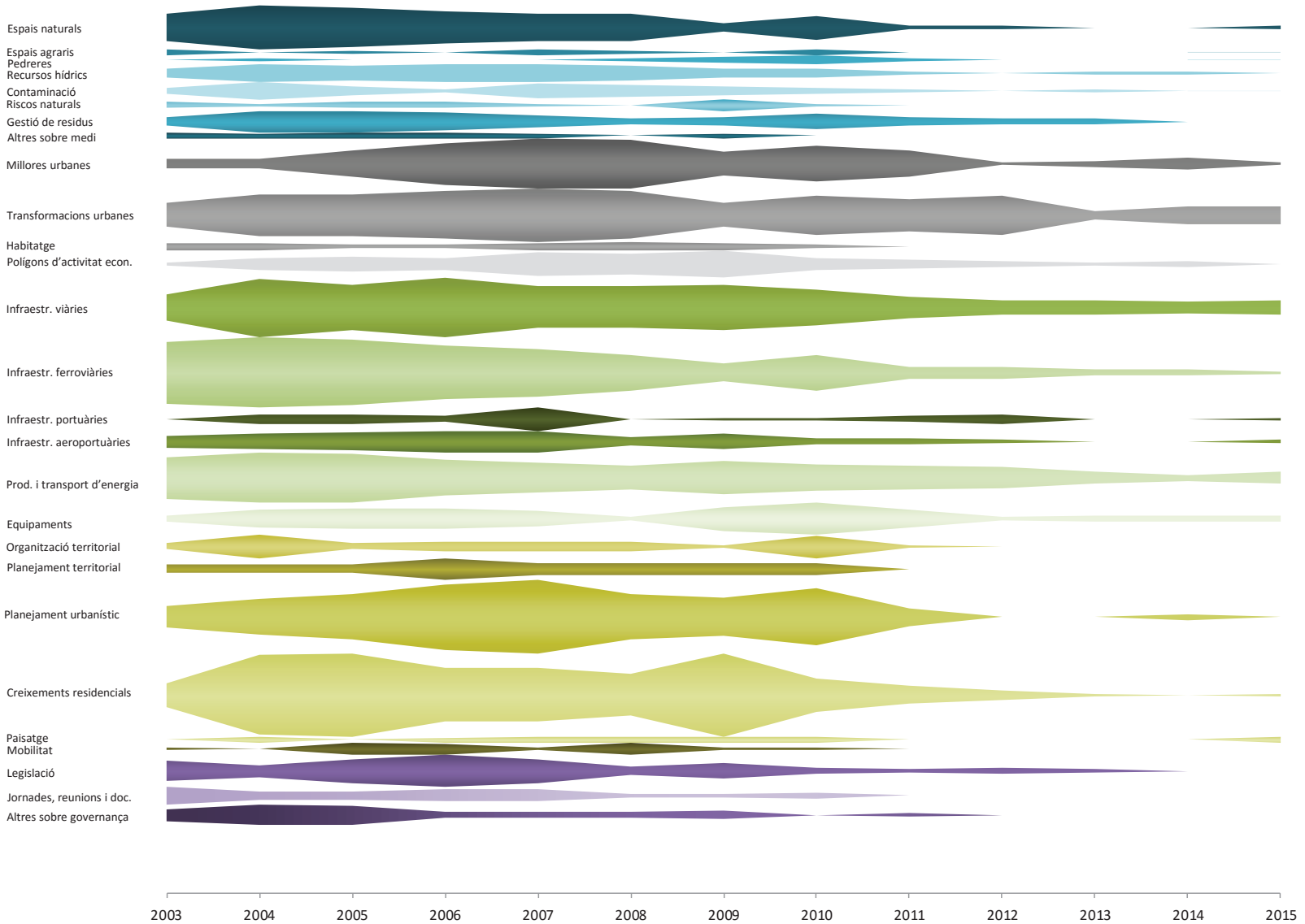
Per la seva banda, les referències a les infraestructures, al medi i a les millores i transformacions urbanes han mantingut un nombre mínim. És a dir, el projecte ha superat el pla i la transformació el desenvolupament.

TAULA 3
Evolució de les entrades de la base de dades segons la temàtica

Àmbit	Subàmbit	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Medi (recursos i espais)	Espais naturals	9	15	13	11	9	9	3	8	1	1	0	0	1
	Espais agraris	2	0	1	0	2	1	0	2	0	0	0	0	0
	Pedreses	0	1	0	0	0	1	2	3	1	0	0	0	0
	Recursos hídrics	3	6	5	6	6	5	3	3	1	0	1	1	0
	Contaminació	2	6	3	1	5	4	3	2	1	0	1	0	0
	Riscos naturals	2	1	2	2	1	0	4	1	0	0	0	0	0
	Gestió de residus	3	7	7	6	4	2	3	5	3	2	2	0	0
	Altres	2	1	2	2	1	0	1	0	0	0	0	0	0
Urbanisme, habitatge i espais d'activitat	Millores urbanes	3	3	9	14	17	16	8	12	9	1	2	4	1
	Transformacions urbanes	8	14	14	16	18	16	8	13	11	13	3	6	6
	Habitatge	2	2	1	1	2	3	2	1	0	0	0	0	0
	Polígons d'activitat econòmica	1	4	5	4	8	7	9	4	3	2	1	2	0
Infraestructures i equipaments	Infraestructures viàries	9	19	15	20	14	14	15	12	7	5	5	4	5
	Infraestructures ferroviàries	21	24	22	18	16	12	6	12	4	4	2	2	1
	Infraestructures portuàries	0	3	3	2	8	0	1	1	2	3	0	0	1
	Infraestructures aeroportuàries	4	5	6	7	7	3	5	2	2	1	0	0	1
	Producció i transport d'energia	14	17	16	12	10	8	11	9	8	7	4	2	4
Ordenació del territori	Equipaments	2	6	7	7	5	1	8	11	6	1	2	2	2
	Organització territorial	2	8	2	3	3	3	1	7	1	0	0	0	0
	Planejament territorial	3	3	3	7	4	4	4	4	0	0	0	0	0
	Planejament urbanístic	7	12	15	22	25	15	13	19	6	0	0	2	0
	Creixements residencials	8	27	28	18	18	14	28	11	6	3	1	0	1
	Paisatge	0	2	0	1	2	2	2	2	0	0	0	0	2
	Mobilitat	1	0	4	3	1	4	1	1	0	0	0	0	0
Governança	Legislació	7	4	8	11	8	3	5	2	1	2	1	0	0
	Jornades, reunions i documents	6	3	3	4	4	1	1	2	0	0	0	0	0
	Altres	4	7	6	2	2	2	3	0	1	0	0	0	0
TOTAL		125	200	200	200	200	150	150	149	74	45	25	25	25

Evolució

L'*Anuari* ha recollit un total de 1.568 entrades entre els anys 2003 i 2015.

A banda del decrement experimentat al llarg dels darrers anys (que respon a raons d'organització del mateix *Anuari* més que no pas a una davallada en l'activitat relacionada amb el territori), és destacable com algunes temàtiques han tendit a mantenir la seva presència mentre que d'altres gairebé han desaparegut.

Així, mentre les entrades relacionades amb infraestructures de tota mena, les relacionades amb el medi i, sobretot, amb les millores i les transformacions urbanes mantenen un nombre mínim de referències, les entrades referides als creixements residencials i al planejament territorial i urbanístic han reduït la seva presència fins a gairebé desaparèixer, com també ho fan els aspectes relacionats amb la governança i el debat territorial.

4. Interconnexions

Les 886 entrades úniques de la base de dades de l'*Anuari* han estat reetiquetades temàticament en una classificació senzilla per tal de permetre identificar les relacions entre els temes abordats a partir d'un etiquetatge múltiple.

Les possibilitats de multietiquetatge en vint-i-sis categories han permès observar com, certament, totes les entrades es troben relacionades entre elles (les corresponents a l'exploració dels recursos naturals són les úniques que no han estat reetiquetades amb una altra categoria). En aquest sentit, cal distingir entre dos tipus principals de relacions: les del nombre de categories i les de la intensitat amb cadascuna d'aquestes categories.

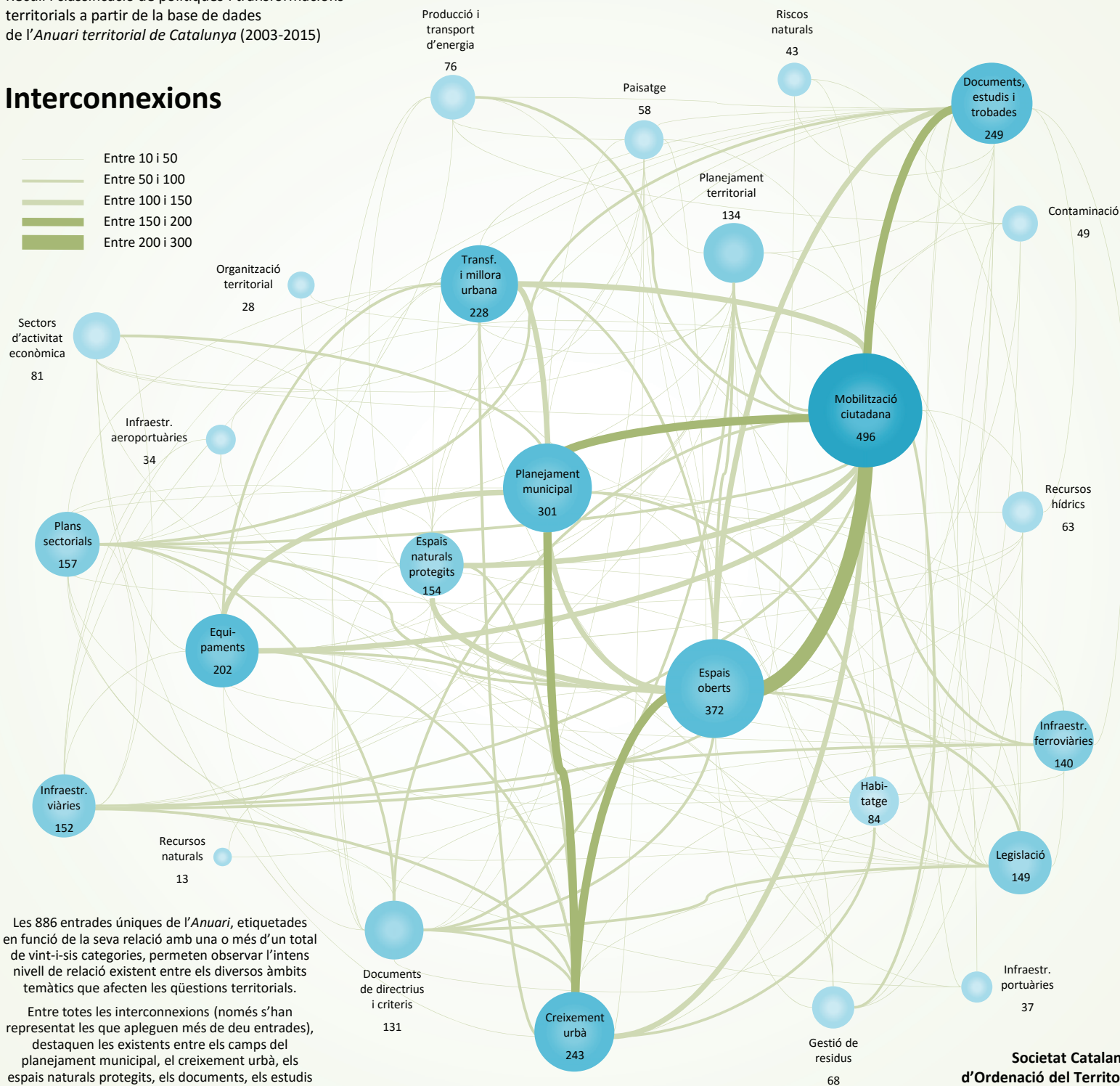
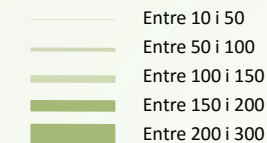
Pel que fa al nombre, cal destacar com dotze de les vint-i-sis categories tenen també relació amb tota la resta, és a dir, contenen entrades que han estat etiquetades com a mínim en una ocasió en qualsevol de les altres categories. La resta mostren nivells d'interrelació també molt elevats, de manera que, a banda de l'esmentada referència als recursos naturals, la categoria amb menys temàtiques en comú, l'organització territorial, disposa d'entrades relacionades amb divuit de les vint-i-sis categories.

Pel que fa a la intensitat de les relacions entre les diverses categories, és destacable com la mobilització ciutadana és la que en mostra una major intensitat: 496 de les 886 entrades (més de la meitat) hi tenen alguna referència, especialment aquelles que també es refereixen als espais oberts, els documents, els estudis i les trobades, el planejament municipal i el creixement urbà. De manera anàloga, les categories esmentades també es relacionen estretament entre elles, així com amb moltes altres. Un altre cop l'organització territorial i, en aquest cas també, categories molt específiques com són les que fan referència a les infraestructures portuàries i aeroportuàries o el medi (contaminació, riscos naturals, gestió de residus) són les que presenten menor intensitat de relació.

TAULA 4
Referències de les 886 entrades úniques a cadascuna de les vint-i-sis categories temàtiques

Categoria	Entrades	Categories amb què es relacionen
Mobilització ciutadana	496	25
Espais oberts	372	25
Planejament municipal	301	25
Documents, estudis, manifestos i trobades	249	25
Creixement urbà	243	24
Transformació i millora urbana	228	24
Equipaments	202	23
Plans sectorials	157	25
Espais naturals protegits	154	24
Infraestructures viàries	152	24
Legislació	149	24
Infraestructures ferroviàries	140	24
Planejament territorial	134	24
Documents de directrius i criteris	131	24
Habitatge	84	22
Sectors d'activitat econòmica	81	22
Producció i transport d'energia	76	23
Gestió de residus	68	23
Recursos hídrics	63	24
Paisatge	58	23
Contaminació	49	23
Riscos naturals	43	21
Infraestructures portuàries	37	23
Infraestructures aeroportuàries	34	21
Organització territorial	28	17
Recursos naturals	13	10
TOTAL	3.742	26

Interconnexions

Les 886 entrades úniques de l'*Anuari*, etiquetades en funció de la seva relació amb una o més d'un total de vint-i-sis categories, permeten observar l'intens nivell de relació existent entre els diversos àmbits temàtics que afecten les qüestions territorials.

Entre totes les interconnexions (només s'han representat les que apleguen més de deu entrades), destaquen les existents entre els camps del planejament municipal, el creixement urbà, els espais naturals protegits, els documents, els estudis i les trobades i, sobretot, la mobilització ciutadana.

5. Mobilització

Entre les múltiples interaccions temàtiques de les 886 entrades úniques de la base de dades de l'*Anuari*, les relacionades amb la mobilització ciutadana han estat, com s'ha vist, les més freqüents. En efecte, 496 de les 886 entrades (un 56 %) es troben relacionades o bé directament amb una mobilització ciutadana, el sorgiment d'una plataforma o amb una iniciativa popular vinculada al territori, o bé amb la contestació que una actuació o un projecte territorial ha tingut per part de la ciutadania.

Aquest elevat índex de mobilització, independentment del seu valor com a indicador del nivell d'implicació popular en les qüestions territorials, mostra valors sensiblement diferents en funció de les temàtiques abordades o l'àmbit territorial de referència. Així, pel que fa a les primeres, les qüestions relacionades amb el medi són les que desperten un grau més elevat de contestació: les entrades referents als recursos naturals, la gestió de residus, la producció i el transport d'energia, la contaminació, els espais naturals protegits o els espais oberts es troben relacionades, com a mínim, en dues de cada tres ocasions amb la mobilització. A l'altre extrem, l'organització territorial desperta menys interès entre la ciutadania.

A banda de la classificació temàtica, però, allà on les diferències en el nivell de mobilització de la població semblen ser més significatives és en l'esfera territorial. I ho és en dos sentits. En primer lloc, pel factor proximitat: les accions i els projectes locals tenen clarament més implicació per part de la població que els que afecten el conjunt de Catalunya, d'Espanya o d'Europa. És, doncs, el projecte, l'actuació de petita escala la que desperta més resposta entre la ciutadania. En segon lloc, dintre d'aquest àmbit més local, les comarques d'interior, i més encara les de ponent, mostren menys implicació ciutadana que no pas les del litoral. La diferenciació no és, en

cap dels dos casos, categòrica, però apunta lleus diferències que, relacionades també amb les temàtiques de cada actuació, ajuden a entendre el grau d'implicació divers de la població.

TAULA 5
Entrades relacionades amb la mobilització
segons la temàtica abordada

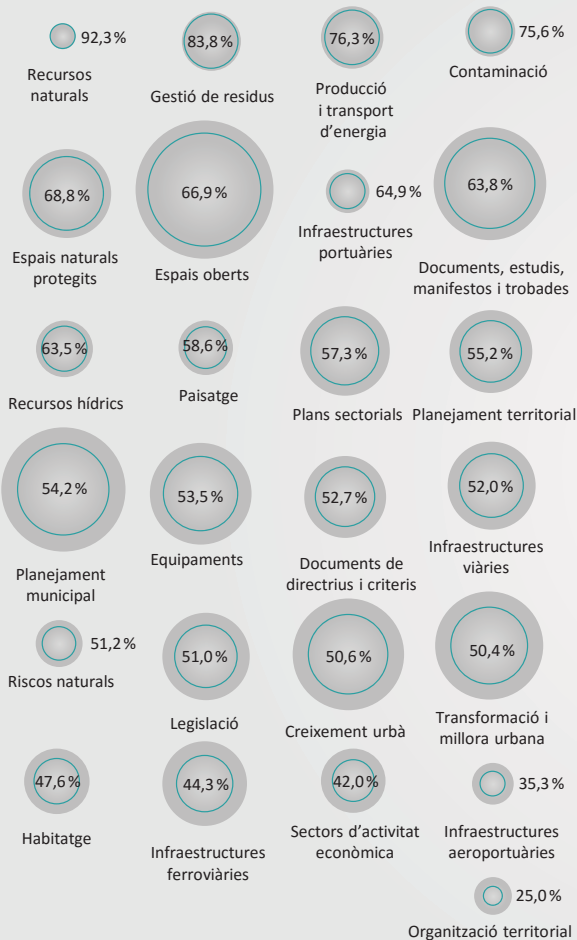
Temàtica	Entrades	Relacionades	
		amb mobilització	%
Recursos naturals	13	12	92,3
Gestió de residus	68	57	83,8
Producció i transport d'energia	76	58	76,3
Contaminació	49	37	75,5
Espais naturals protegits	154	106	68,8
Espais oberts	372	249	66,9
Infraestructures portuàries	37	24	64,9
Documents, estudis, manifestos i trobades	249	159	63,9
Recursos hídrics	63	40	63,5
Paisatge	58	34	58,6
Plans sectorials	157	90	57,3
Planejament territorial	134	74	55,2
Planejament municipal	301	163	54,2
Equipaments	202	108	53,5
Documents de directrius i criteris	131	69	52,7
Infraestructures viàries	152	79	52,0
Riscos naturals	43	22	51,2
Legislació	149	76	51,0
Creixement urbà	243	123	50,6
Transformació i millora urbana	228	115	50,4
Habitatge	84	40	47,6
Infraestructures ferroviàries	140	62	44,3
Sectors d'activitat econòmica	81	34	42,0
Infraestructures aeroportuàries	34	12	35,3
Organització territorial	28	7	25,0

Un total de 496 de les 886 entrades de l'*Anuari* (un 56%) es troben relacionades amb una mobilització ciutadana, ja sigui pel sorgiment d'una plataforma o una iniciativa popular vinculada al territori o com a contestació a una actuació o un projecte territorial per part de la ciutadania.

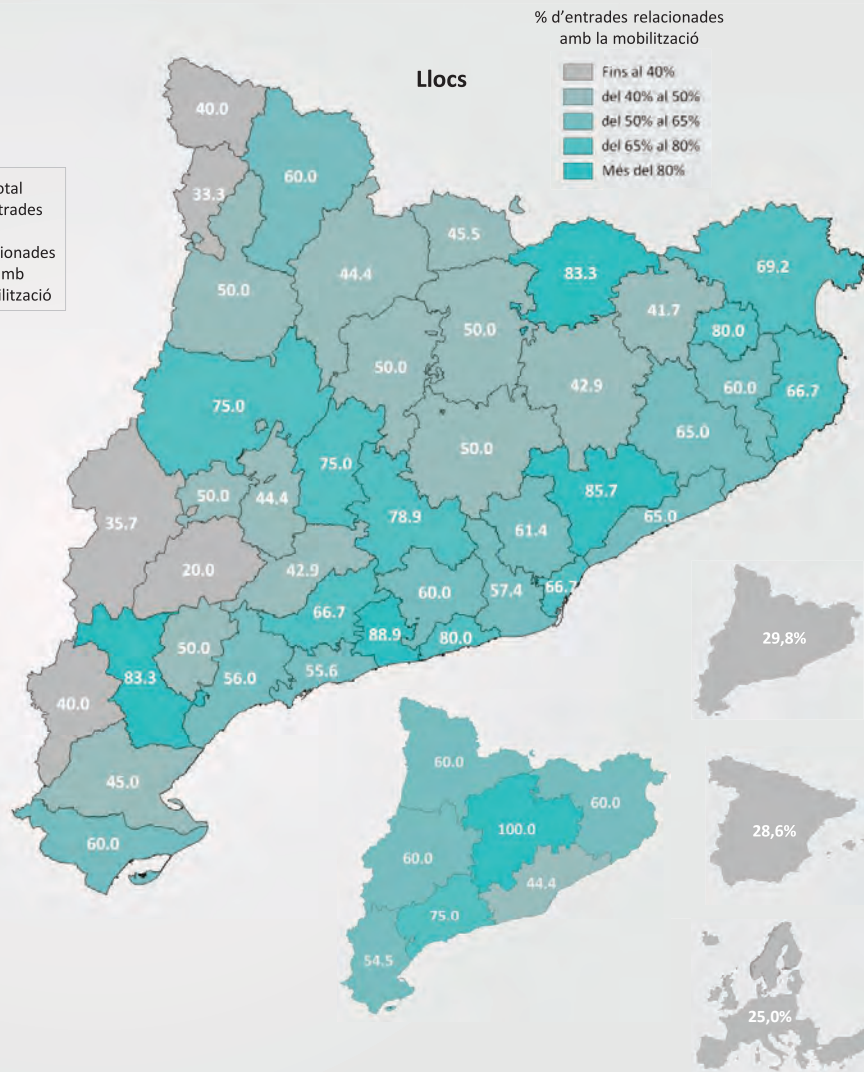
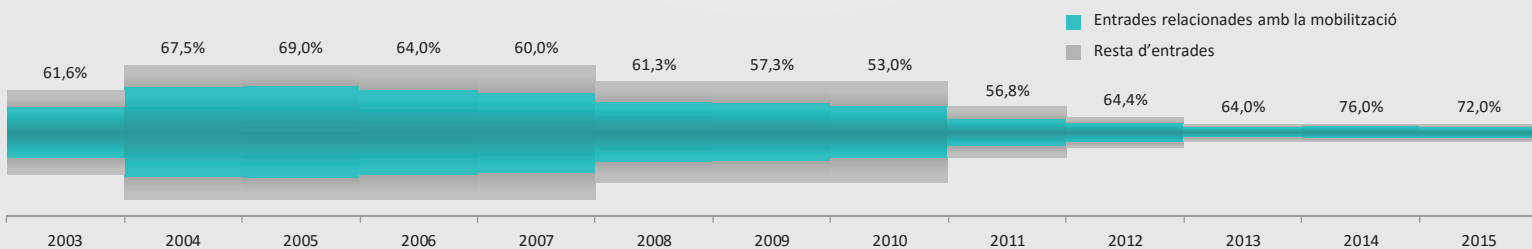
Les qüestions ambientals mostren un nivell de mobilització sensiblement superior a la resta, mentre que, a nivell territorial, les actuacions de caràcter més local impliquen la ciutadania també en una proporció superior a les qüestions d'escala catalana, espanyola o europea.

Mobilització

Categories temàtiques

Evolució

Seguir trepitjant el territori

Moisès Jordi

Redactor (2005-2015) i coordinador (2009-2015) de l'*Anuari territorial de Catalunya*

Una anàlisi estadística com la que es presenta aquí és una eina d'un enorme potencial. L'exhaustivitat en el recull, la classificació i la categorització d'aquesta gran base de dades sobre polítiques i transformacions territorials en un període històric clau n'auguren un futur prometedor en l'àmbit de la investigació científica.

Tota estadística amaga, inevitablement, informació més qualitativa que és indispensable per entendre la dimensió del projecte. Darrere dels articles de l'*Anuari territorial de Catalunya* hi ha una voluntat ferma (quasi obsessiva) d'entendre i explicar què passa al territori; de desxifrar planejaments, projectes, normatives o convenis que semblaven fets expressament perquè ningú els comprengués; de trepitjar el territori, de veure'l i viure'l, de recórrer tots i cada un dels emplaçaments que són notícia; d'aprofitar les vacances per veure aquell pla urbanístic tan polèmic; de treure la càmera rereflex en barris on és ben poc recomanable i, més d'una vegada, d'haver de sortir corrent.

Assenyalo tot això perquè es tracta d'un element que em sembla fonamental. És cert que el que hem viscut entre el 2003 i el 2015 no es repetirà. Mantenir l'estructura que suposava fer un seguiment complet dels projectes i els debats territorials d'un país requereix uns recursos que segurament ja no hi seran. Sembla una bona idea, doncs, que el futur de l'*Anuari territorial de Catalunya* exigeixi identificar pràctiques i iniciatives territorials innovadores. Però l'essència d'entendre el que passa al territori, de trepitjar-lo, s'hauria de mantenir invariable.

El llenguatge de l'Administració continua essent opac, tecnocràtic, inintel·ligible, gris... I, d'altra banda, la premsa continua tenint un coneixement escàs de les polítiques territorials i, sobretot, un seguiment massa puntual i discontinu. I, entremig, sorgeix la necessitat d'empoderar la ciutadania cap a una nova cultura del territori. Es parla de coproducció de polítiques territorials, de passar de la reivindicació a l'acció, de guanyar el territori, d'un model que vagi des de dalt fins a baix. Però aquest model només es podrà desenvolupar si algú, prèviament, ha investigat els processos interns dels conflictes i els debats que succeeixen al territori, i si som conscients de la complexitat del que passa al territori, predeterminat sovint per elements històrics o normatius que no podem obviar i que hem d'incorporar agradi o no.

L'*Anuari* ha de ser avui més que mai l'instrument per recollir la innovació que es produeix el territori, i tant que sí. Però aquesta innovació, si ha de ser encapçalada per la societat organitzada, ha de trobar un terreny fèrtil. Juli Esteban, en el llibre sobre els deu anys de l'*Anuari territorial*, parlava d'una «teoria de la intervenció en el territori» basada amb dades empíriques de processos reals, a partir dels èxits i dels fracassos, i del reconeixement d'imponderables, com la limitació que imposa la preexistència, la normativa, la propietat, els drets adquirits o les llargues tramitacions urbanístiques. Només si indaguem, amb certa obsessió, al bell mig dels projectes i els debats territorials podrem identificar-ne les contradiccions i fer aflorar respostes realistes i contrastades. I transmetre-ho a la societat.

Reflexions sobre l'Anuari d'Anuaris (AdA) 2003-2015

Jaume Miranda

Membre de l'Institut d'Estudis Catalans

En primer lloc, cal subratllar el miracle voluntariós de la pervivència de la idea de l'*Anuari* més enllà del 2011, com es pot veure en la infografia «Evolució». Hom sap que avui, a l'Administració de la Generalitat, tot estudi cal que sigui aprovat pel Consell Executiu, cosa que comporta *de facto* la seva impossibilitat metafísica.

Els països sòlids es basen en conjunts d'informació intel·ligent, actualitzada i perennement enriquida. Això és molt difícil avui en els governs al nostre país. Per això, aquest AdA pren el relleu, com si fóssim als anys setanta, i fa una aproximació resistencialista basada en la voluntat de servei de la SCOT i l'IEC.

En termes d'evolucions futures, podríem suggerir avançar en un triple sentit:

- No perdre mai l'actualització anyal del descobriment documental i la seva transformació en metadades. Poc és molt si no hi ha res. Estratègic. Però caldria també, en termes documentals, fer un pas més: la digitalització massiva de les 1.568/886 entrades. Transformar-les en metadades és important, però més essencial encara és digitalitzar-les, convertir-les en format text i poder-les indexar amb cercadors de programari lliure, per garantir-ne l'accés real i la preservació. L'accés, segurament, és el major factor limitant, però, si no es fa, la informació té

els dies comptats, ateses les polítiques documentals de les administracions actuals.

- Encreuar la informació amb el que es publica al *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* (DOGC), poc o gens estudiat, però que és, en definitiva, la font que retrata el poder executiu. El DOGC disposa d'accés digital, però no té metadades properes a una ontologia, que caldria crear de manera paral·lela i comuna a la de l'AdA.
- Perseverar en la creació de més i més infografies intel·ligents que visualitzin l'arquitectura de la informació i formalitzin visualment el coneixement derivat. És essencial.

Les entrades no creixeran substancialment en els propers anys, a causa de les raons exposades. Això, per contra, permetrà tenir més temps per a una anàlisi més precisa i amb conceptes més avançats, i orientats a conèixer i entendre què passa i què no. Aquesta aproximació podria enriquir-se amb estudis acadèmics de recerca que li serien molt propis.

La implementació tecnològica d'un cercador sobre les entrades, les seves connexions amb la informació del DOGC i tots els aspectes econòmics i d'impacte social i tècnic que se'n derivin poden donar coneixement fefaent del que fem i cap a on anem en termes territorials en la nostra societat.

Tempus fugit.

Annex

LA BASE DE DADES DE L'ANUARI TERRITORIAL

Tota la informació presentada, analitzada i encreuada en aquest informe es troba a la base de dades de l'*Anuari territorial de Catalunya*. En tot moment, la voluntat de la Societat Catalana d'Ordenació del Territori, des de l'inici del projecte de l'*Anuari territorial*, ha estat disposar de tota la informació, consultable i utilitzable en forma de dades obertes i com a font d'informació.

Per aquest motiu, la base de dades de l'*Anuari territorial* es presenta en format .xls, executable amb el programa Excel de Microsoft o el programari lliure OpenOffice, amb la voluntat de facilitar-ne al màxim possible la consulta i el tractament. Amb això, esperem que qualsevol persona en pugui fer ús per generar noves anàlisis i encreuaments d'informació, tant entre els elements de la mateixa base com amb d'altres variables o fonts de dades pròpies.

La base de dades completa s'estructura en cinc blocs, segons la diferent informació continguda, i es vincula amb l'anàlisi realitzada i presentada en aquest informe:

- llista unificada d'articles publicats (camp 1, codi ID, i 2),
- classificació per àmbits i subàmbits temàtics (camps 3 i 4),
- classificació segons localització: comarca i àmbit geogràfic (camps 5 i 6),

- relació d'anys en els quals l'article ha estat publicat (camps del 7 al 17),
- determinació d'etiquetes (camps del 18 al 43) a cadascuna de les entrades d'articles únics de l'*Anuari*, destacant al darrer camp l'etiqueta de «mobilitzacions ciutadanes» (camp 43).

Per facilitar la consulta i l'ús de la base de dades, l'arxiu conté cinc pestanyes, una primera amb la base de dades completa i quatre més amb una extracció dels camps referents als blocs citats: àmbits i subàmbits temàtics, localització, relació cronològica de les entrades i etiquetes.

La base de dades és accessible, consultable i descarregable a l'apartat de «Documentació» del web de la SCOT: <http://www.scot.cat/documentacio.php>.

O a través del codi QR:

The image shows a screenshot of an Excel spreadsheet with five distinct columns highlighted in different colors: grey, green, yellow, blue, and orange. Each column contains a list of data points, likely representing different categories or sub-categories of information from the 'Anuari territorial de Catalunya' database. The rows are densely packed with text, and the columns are separated by vertical grid lines. The spreadsheet is viewed from a top-down perspective, showing the header rows and the main body of data.

Aspecte dels cinc blocs de la base de dades generada.

Amb el suport de:

